

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 2, p. 129-137, February 2013

MÜZİK ALGISINDA İMGE KULLANIMININ ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A STUDY FOR THE EFFECTS OF IMAGE USE ON MUSICAL PERCEPTION

Levent İSKENDEROĞLU

Malatya İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı

Dr. Ali AYHAN

İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümü

Abstract

In this study, the effects of visual and audial images on the perception, which is one of the most outstanding subjects in musicology, have been investigated. Everything pertaining to the perception represents an image. All the impressions in our minds which are made by the things called the sound are named as audial image. For the purpose, an investigation was conducted as to how the audial images and music are perceived in the human mind. Findings on what effects the visual images have on the perception of audial images were obtained, as well. As related to music discipline, it has been needed to be thought carefully both each sound symbol that can be called as music and each symbol that takes part among symbols used in music science. Related to perception, symbols have been approached in two different dimensions so as to address the most generally visual and auditory senses .It has been seen in this study that in order to form a concept via perception, some certain stages must be followed so it has been predicted that if it is needed, related visual symbols must be used in a harmony with auditory symbols. The education which is given by following a perceptual method so as to try to affect the perception level of individuals will be more permanent. That belief has been

given place in that article. Additionally, as a summary if visual and auditory symbols are used correctly in each discipline of music science, that situation will be useful in terms of perception.

Key Words: Music, Image, Perception.

Öz

Bu çalışmada, müzik biliminde üzerinde dikkatle durulması gereken en önemli konulardan biri olan algılama konusunda görsel ve işitsel imgelerin etkisi üzerine bir inceleme yapılmıştır. Algıda seçilemeyen bir nesnenin ya da olgunun doğru yorumlanamayacağı gerçeği insanoğlunun varoluşundan bu yana süregelen bir durumdur. Algıya tabi olan her şey bir imgeyi temsil etmektedir. İnsan zihninde ses olarak algılanan her şeyin zihnimizde bıraktığı izlenimler ses imgesi olarak adlandırılır. Bu amaçla, ses imgelerinin, müziğin, zihnimizde ne şekilde algılandığına dair bir araştırma yapılmıştır; ses imgelerinin algılanmasında görsel imgelerin de ne gibi etkilerinin olabileceğine dair bulgulara yer verilmiştir. Müzik alanına dönük olarak, müzik biliminde kullanılan simgeler arasında yer alan her imge üzerinde; ve müzik olarak adlandırılacak her ses imgesi üzerinde, özenle düşünülmesi gerekmektedir. İmgeler, algılamaya dönük olarak, en genelde görsel ve işitsel duylara hitap edecek şekilde iki farklı boyutta ele alınmıştır. İmgelerin algılama yoluyla kavram oluşturulabilmesi için, belirli aşamaların izlenmesi sonucuna varıldığı bu çalışma da bunu başarılabilir için, gerektiğinde ilgili görsel imgelerinde, işitsel imgelerin paralelinde uyum içerisinde kullanılması gerektiği öngörülmüştür. Bireylerin algı düzeylerini, imgesel bir yöntem izlenerek etkilemeye çalışarak verilen eğitim daha kalıcı olacaktır görüşlerinin de yer verildiği bu makalede özet olarak müzik biliminin her alanında işitsel ve görsel imgelerin doğru kullanımının algılamaya faydası olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Görüntü, Algı.

Müzik - Algı - İmge

Müzik, toplumlar içerisinde kültür seviyelerine göre değişiklikler gösteren ve farklı sosyal kültürlerde farklı algılanan bir sanat dalıdır. Müzik sanatı, geçmişten bu güne, farklı boyutlarda, farklı temalarda işlenerek kültür mekanizması içerisinde yerini almıştır ve almaya da devam etmektedir. Müzik sanatının, zaman içerisinde toplumdaki farklılaşmış halde, yerini ve önemini hiç kaybetmemesinin altında müziğin algı düzeylerine etkileyici bir düzeyde hitap ettiği gerçeği yatmaktadır. Müziğin, farklı şekillerde böylesine bir gerçeklik düzeyinde algılanması-anlam oluşturması nasıl olur şeklindeki bir soruya verilecek en temel, en derin cevap, iki kelimeyle; “imgeler sayesinde” olacaktır. Bu soruya verilecek cevabın biraz daha açılması gerekirse, imgeler ve algılamanın nasıl bir mekanizma ile çalıştığına çözümlemesinin yapılması gerekmektedir.

Duyum alanımızda yer alarak, algılanabilecek düzeyde etkiye sahip bir şeyin algılanmasına dönük bir tanımı Arıkan şöyle açıklamıştır. “*Algı; dikkat yöneltilerek, duyular vasıtasıyla dikkatin yöneldiği şeyin bilincine varmadır. Diğer bir deyişle bilinçli bir farkına varma olarak açıklanabilecek zihinsel bir eylemdir*” (Arıkan, 2008: 22). Bu zihinsel eylem sürecinde dikkat çekilmesi gereken asıl önemli konu duyularımıza hitap edenin, bizi uyarının ne olduğudur. “*İmgeler*”. İmgelerin algılanabilmesi bireylerin geçmiş deneyimleriyle doğrudan orantılıdır. Sıcak kavramının bazen zararlı olabileceğini bilmeyen küçük yaştaki bir çocuğun, sıcak imgesini farkında olmadan dokunduğu yanan bir sobadan, sıcak bir çaydanlıktan edineceği acı imgesiyle öğrenecektir. Yine gürültülü müzik dinlemenin sağlık sorunlarına yol açabileceğine dair uyarıları dinlemeden hareket eden bir kişi, duyma yetisinde azalmalar yaşadığında bu imgeyi deneyimlemiş olacaktır. “*Dış dünyanın görsel algısında, nesnenin özellikleri, geçmiş deneyimler, ihtiyaçlar, önyargılar ve davranışlar etkili olabilmektedir. Algılama süreci; insanın ihtiyaçları, bilgi birikimi, öğrenme, doğuştan gelen özellikleri ve uyarıcı şey tarafından etkilenebilmektedir*” (Arıkan, 2008: 24). Zihinsel süreçte imgeleri kavrayabilmek zaman sürecinde gerçekleşir. İmgeler “*dış dünyamızdaki soyut/somut nesnelere ilişkin olarak aldığımız duyumsal(sensible) bilgi (information) algılamadır*” (İnceoğlu, 2011: 86)

İmgeler algılamaya dönük olarak, en genelde görsel ve işitsel duyulara hitap edecek şekilde ikiye ayrılabilir. Bu çalışmada, özellikle bu iki imge duyuya hitap eden imgeler üzerinde durulacaktır. Görsel ve işitsel imgeler bireyin etrafını, algılanmayı bekleyen sınırsız bir evren olarak kuşatmış durumdadır. Böyle bir durumda “*birey, içinde bulunduğu ortamda her mesajla ilgilenmez, mesajları tarar ve ayıklar. Gereksinim ve ilgilerine uygun olup olmamaları bakımından, ilgi ve algılama seçimeleyici olarak işlemeye başlar. Bu seçimleme genellikle mesajdaki tek bir belirtken uyarının bizde bıraktığı “izlenim”e göre yapılır*” (İnceoğlu, 2011: 93).

“Belirtken uyarı, bir haber başlığı, bir renk, bir ses, bir fotoğraf, bir slogan veya reklamcıların çok kullandıkları kısa çarpıcı bir müzik olabilir. Şayet bu belirtken uyarılardan birisi bize etki etmişse, mesaja “kulak veririz” aksi halde mesaj duyum alanımız içine girse bile “kuru gürültü”den öteye gidemeyecektir. Baktığımız halde görmediğimiz, işittiğimiz halde duymadığımız çevresel “çağdaş” bir kirlilik olarak ortada kalacaktır. İşte burada söz konusu mesajla ilgili vurgulayıcı bir nokta algılamayı harekete geçirir ve mesajın çok daha çabuk ve kolay algılanmasını sağlar” (İnceoğlu, 2011: 93-94).

Dikkat edilmesi gereken en önemli şey noktaya, asıl imgeye odaklanabilmektir. İlgi çeken imge nedir? Ses mi, görüntü mü? İşitme ve görme duyusunun odaklandığı imgelerin en büyük özellikleri dikkat çekici olmalarıdır. Duyuların “... çevrede belli bir alana odaklaşması yani yoğunlaşması, sürecin işlemesi açısından önemlidir. Bu yoğunlaşmayı ya da odaklaşmayı “dikkat” olarak yorumlayabiliriz. Dikkat yoğunluğu insanın ilgisi, güdüleri, tecrübesi ve çevresel özellikler tarafından etkilenebilir” (Arıkan, 2008: 29). Bir orkestra eserindeki ana temanın, eşlik partilerinin orantısız bir ses düzeyinde icrası sonucunda, duyum ötesinde kalması bu duruma örnek verilebilir. Esas imge olan ana tema, algılama dışında kalmış olacaktır. Bu eksikliği fark edebilmekte imgesel algılama deneyimiyle doğrudan bağlantılıdır. “*Müzikten bekleneni yerine getirmek insan harcıdır ancak doğadaki tüm seslere elbet duyarlı*

ama üstelik bütün bunları düzene sokma gereksinimi duyan ve bunun için çok özel bir yeteneğe sahip olması gereken bir insan gereklidir. Bundan şu sonucu çıkaracağım: Ses öğeleri ancak düzenlenerek müzik oluşturur. Bu düzenleme de insanın bilinçli etkinliğini önceden varsaymayı gerektirir” (Stravinsky, 2000: 31). Müziksel imgeleri algılama yetisi, yeteri düzeyde olmayan bir birey, ana temanın belki de yokluğunu hissetmeyecektir. Eserdeki esas imgeyi duyurma bilincini taşımayan bir yorumcu da imgesel açıdan eksik bir icra sergilemiş olacaktır. Algılama boyutunda, müziğe bu anlamda bakacak olursak, müziğin temsil ettiği duygular da imgeler olarak adlandırılacağı sonucuna varılmaktadır. Bu duygu yoğunluğuna ait olan imgelerin, nasıl bir icra ile aktarılabilmesine dair müziksel terimler vardır. Her bir müzik terimini de görsel bir imge temsil etmektedir. En temelden en üst düzeye dair, her müzik imgesinin anlatımı, yorumlaması, icrası ve tüm bunların bileşiminde ortaya çıkan sesler yani işitsel imgeler bütünü, müziğin işitsel anlamda algılanmasını sağlamaktadır. “İnsanın imgeleri çözümlenebilmesi için olağanüstü karmaşık bir kabiliyeti vardır, bu kabiliyet zayıf ve güçlü yönleri sahiptir. Ayrıntıları sadeleştirme yöntemleri, köşeleri fark ettirmeden keserek görmenin kısıtlılıklarına karşı koyar. Aksine, görsel tasarımı geliştirmek için görsel sistemin ilgili güçlü yanlarını kullanmak gerekir” (Arıkan, 2008: 28). Bir müzik yapıtını oluşturan imgelerden her biri, kendi içselliğiyle bireylerde algılanarak, zaman içerisinde de deneyimlenerek bir bütün olan müzik imgesini oluşturmaktadır. Bir müzik eserini inceleyen icracı, ilk olarak eserdeki müzik imgelerini algılar, zaman içerisinde edindiği deneyimlerini uygulayarak, algılanan imgeleri müziğe dönüştürür. Müziği sadece dinleyici düzeyinde algılayan birey ise, icracının müzik imgelerinden algıladıklarının ortaya koyulduğu yoruma tabidir. Müzik eserini dinleyen birey, gerekli deneyime sahip değilse, icracının eksikliklerinin olup olmadığını, eserin görsel imgelerinden oluşan notasyona baksa bile fark edemeyebilir. “Bir insanın belli bir yönde eyleme geçebilmesi için ön koşul; amaçlanan yöndeki alternatifliğin varlığını bilmesi ve bu alternatif bilgiyi algılamasıdır. Bu nedenle örneğin bireyin belli bir ürünün tüketicisi, belli bir görüşün yanlısı durumuna gelebilmesi için, konu ve içeriği hakkında iletilen bilgileri algılayabilmesi gerekir. Algılamının araştırılması konusu ise, tutum oluşturmaya dönük tüm güdüleme tekniklerinin can alıcı noktalarından biridir” (İnceoğlu, 2011: 85). Müzik algısına yönelik profesyonel düzeyde bir tutum oluşturulabilmesi için, en temelden başlanılarak en üst düzeye kadar eğitimi verilmek istenen müzik alanındaki imgelerin, algılamaya doğru hitap edecek bir şekilde öğretiminin yapılması gereklidir. Profesyonel olarak müzikle ilgilenen, imgeleri doğru kavramış olan bir icracı, amatör düzeyde bir dinleyiciye müziği doğru aktarabilecektir. Doğru algılanan müzik doğru duygular uyandıracaktır. “İmgeler, bizlere bir şeyler söylemekten ziyade, bir kısmının sözcüklerle ifadesi çok zor olan ve olasılıklar alanını –belli bir tarzda görünür kılmak suretiyle- önümüze koymaktadır” (Leppert, 2009: 19). İşitsel bir imge olan müziğinde, bu anlamda amacına ulaşabilmesi, kendini ifade edebilmesi için, doğru bir tutum içerisinde seslendirilebilmesi gereklidir.

“İmgenin açık seçikliği her zaman kavrayışı ifade etmez; kavrayış daima insanın birikimine ve resmin bütünlüğüne muhtaçtır. Resmin bütünü içinde değer kazanan, anlamlı hale gelen imge, gerçeklik düzleminden kopmuş olur. Şöyle ki gerçeklik; görülen, sayılan, ölçülen ve uzaya yerleştirilen ve bu anlamda kesin olandır. Ancak bu sadece fiziki bir evrendir; tıpkı resmin bütünlüğü gibi. Oysa insan, resmin bütünü karşısında tekil olarak anlamlandırdığı imgenin diğerleriyle diyalektik bir ilişki sayesinde başka bir anlama katıldığını; hep birlikte bir anlam ürettiklerini görür. Hep birlikte oluşan anlam, resmi de aşan bir imaya, göndermeye, çağrışıma sahiptir. Bu nokta gerçekliği de içeren bir başka anlam

alanıdır. Ve burada imge kendisini de aşan ve içeren anlam alanını temsilen, vekâleten vardır. Görünen her şeyin görünmeyene karşı bir kapı, eşik araladığı bir noktadır burası” (Şakar, 2012: 8-9).

Müzik biliminde bu noktaya dair anlam arayışında, imgesel düzeyde gelişen olaylar daha karmaşık görünebilir. Kavramakta güçlük çekilebilir. Çünkü “imgeler bize asıl dünyayı değil, dünyalardan bir dünya gösterir. Gösterilen şeyler değil, bunların temsilleridir imgeler: Temsil, yani yeniden-sunum. Hakikaten, imgelerin temsil ettiği şeyler “gerçek” dünyada olmayabilir; sadece muhayyile, kuruntu, arzu, rüya ya da fantezi dünyasında olabilir. Fakat tabii, öte yandan, dünyaya şu ya da bu şekilde dâhil olan bir nesne olarak vardır her imge. İster fotoğraf, ister film ya da video, isterse de resim olsun, imgelere baktığımızda gördüğümüz şey insan bilincinin ürünüdür” (Leppert, 2009: 16). İnsan algısında ister gerçekte var olan ister tahayyül edilen imgeler olsun her iki algı düzeyinde de şüphesiz tek bir gerçek vardır. Bu da imgelerin varlığının doğru sinyallerin alındığı durumlarda algıda seçiciliğe dair bir düzeyde hissedilir olmasıdır. İmgelerin anlamının zihinde oluşmasının, daha önce de bahsedildiği gibi zamana ve mekâna bağlı farkındalıklardan elde edilen deneyimlerden kaynaklandığı gerçeği düşünülmalıdır. Bireyin farkındalığın olumlu düzeyde etkileyerek, doğru imgeleri seçerek ve bunların da doğru bir şekilde zihinde anlama dönüştürülmesi sağlanarak yeni deneyimler oluşturmak gereklidir. “Anlamın inşası, nesnelere tarihsel ve toplumsal özgül koşullar altında harekete geçirdiği bitimsiz bir üretdir. Bir imge üzerine konuşmak: onun şifresini çözmeye çalışmak, şifre çözüldüğünde artık konuşulacak bir şeyin kalmayacağı ve nihai anlamın sözcüklere dökülmesiyle birlikte olayın biteceği bir şifre-çözme işlemi değildir. Bir imge üzerine konuşmak, en nihayetinde, kişinin kendisini bir imgeyle ve imgenin temsil ettiği görüntüyle ilintilendirme girişimidir. İmge, görebileceğimiz şeyleri görebileceğimiz bir yer, bir keşif alanı, gezilecek bir yer ve ziyaret edilmeye değer bir mekân gibi, daima görmeden bıraktığımız bir şeyler kaldığı için de hep yeniden dönülmeyi hak eden bir mekândır” (Leppert, 2009: 22). Bir imge bir kez doğru kavratıldığında onun kullanılması gerektiğinde yeniden hatırlanması yetecektir. Zihinde yer eden imge kendiliğinden geri gelecek ve deneyimler sonucu elde edilen tüm bilgiler kısa bir sürede uygulamaya hazır hale gelecektir. İmgelerin anlam oluşturmada kalıcı olabilmesini Burnett şu şekilde anlatmıştır:

“Yakınlık ile uzaklık arasındaki mücadele, öykü anlatımının tam kalbinde yer alır. Dille, imgelerle ve seslerle, dinleyicilerin ya da izleyicilerin içine girip deneyimleyebilecekleri büyüğü bir mekân dokumak öykü anlatıcısının görevidir ne de olsa. Öykü anlatan birinin sesi, bir bağlantı bulununcaya dek uzaktan gelir, bu da dinleyicinin, sesleri, içsel imgeleri ve kendi dışındaki imgeleri birbirine bağlamayı teşvik eden bir hülyaya dalmasını mümkün kılar. “Filmler de imgeler ve seslere bu şekilde girmeyi teşvik eder ve seyircileri perdede gösterilene yaklaştırırken bir yandan da izleyici ile perde arasındaki mesafeyi korur. Sanal gerçekliğe gömülmeyle ilgili deneyler bu sınırların çökmesi ile alakalı olup insanların imgelerle yaşadığı aşk ilişkisinde bir sonraki aşamayı temsil eder. Her şey imge olup çıkmadıkça yakınlık ve uzaklık arasındaki gerilimlerin silinip gitmesi olacak şey değil. Dahası, silinip gitmemeleri gerektiği yönünde bir argümanda ileri sürülebilir(Burnett, 2012: 36-37)”. “Yaratıcılığın, izlemenin ve

eleştirel düşünmenin kesiştiği yerler; tüm biçimleriyle imgelere angaje olma(bağlanmak) edimine temel oluşturur” (Burnett, 2012: 44).

Son yıllarda imgelerin deneyim oluşturmalarının ana hedef oluşturduğu algılama düzeyindeki bir müzik eğitiminde de yukarıda bahsedilen durumların uygulanması oldukça önemli görünmektedir. Eğitim sürecinde algı düzeyini ön bellekten arka bellek düzeyine geçirilemediği, sadece ezbere ve günü kurtarmaya dönük bir yöntem izlendiğine bir nevi kavram haritaları olan imgelerin zihne yerleştirilmesi de mümkün olmayacaktır. Bireylerin algı düzeylerini, imgesel bir yöntem izlenerek etkilemeye çalışarak verilen eğitim daha kalıcı olacaktır. İngesel yöntemlere bağlı olarak izlenen eğitim sürecinde yetişen bireylerde deneyim kazanma edimi oluşabilecektir. Böylece yeri geldiğinde gerekli olan edinmiş bilgi imgenin zihinde yeniden çağırımı yoluyla hatırlanabilecektir. Bu hatırlatma işitsel ve görsel imgelerin hangisinin zihinde ağırlık kazanmasıyla da orantılı olacaktır. Yeri geldiğinde bir ses, bir sese ait simge, yeri geldiğinde ise bir fotoğraf, video görüntüsü olarak hatırlanan imge geri dönecektir. *“İmgeler betimleme, anlama ve analiz ile simetrik bir ilişki içinde değildir. Görselleştirmek varlığa getirme, varlık kazandırma anlamına da gelir. Bu sayede temsil nosyonunun(kavrayış) kurduğu tuzakların bazıları bertaraf edilebilir, yaratıcıların yarattıkları şeyler üzerinde ciddi bir kontrolleri olduğu ve izleyicilerin de genelde bunlara aynen karşılık verdikleri gibi örneğin” (Burnett, 2012: 44-45).*

Buraya kadar müziksel algı düzeyine hitap eden görsel ve işitsel imgelerin deneyimler, kavramlar oluşturabilmesi üzerinde durulmuştur. Ve genel olarak müzik simgelerinin doğru kavratılarak deneyim oluşturmaları yoluyla doğru algılanan bir müzik icrasının kolaylıkla sağlanabileceği vurgulanmıştır. Amatör düzeyde ise *“biz kendimizde özel bir müzik yeteneği görmesek de müzikle ilgili çağrışımlar ve ses imgeleri hayatımıza sızmaktadır” (Campbell, 2002: 21).* Peki, hayatımıza sızan bu imgelerin algılama düzeylerimize her hangi bir etkisi olabilir mi sorusu üzerinde de düşünülmelidir. Campbell, bu konuya dair Kaliforniya Üniversitesi’nde yapılmış olan bir çalışmadan şöyle bahsetmektedir:

“Müziksel imgelerin(ses imgeleri) farklı konuların algılama boyutuna dair etkileri de araştırılmaktadır. “1990’lı yılların başında, Kaliforniya Üniversitesi’nde yapılan araştırmalar Mozart’ın müziğinin gücünü büyük ölçüde ortaya koydu. Öğrenme ve Hafıza Nörobijolojisi Merkezi’nden bir araştırma ekibi Mozart’ın üniversite öğrencileri ve çocuklar üzerindeki etkilerini incelemeye başladı. Prof. Dr. Frances H. Rauscher’in yönettiği çalışma grubu psikoloji bölümünde okuyan otuz sekiz öğrenciye on dakika boyunca Mozart’ın iki piyano için Re Majör Sonatını dinlettikten sonra –standart IQ testinin bir bölümü olan- üç boyutlu düşünme testini uyguladı. Testin sonucunda müzik dinletilen öğrencilerin kontrol grubundan sekiz dokuz puan daha başarılı olduğu ortaya çıktı. Müziğin etkisi sadece on ile on beş dakika arasında sürse de Rauscher’in ekibi müzik ve üç boyutlu düşünme arasındaki kolerasyonun çok güçlü olduğu, bu nedenle müzik dinlemenin önemli bir fark yarattığı sonucuna vardı” (Campbell, 2002: 25).

Örnekte görüldüğü gibi Mozart’ın müziğinin dinletildiği gruplarda kontrol gruplarına oranla farklı sonuçlar elde edilmiştir. Belki farklı bir besteciye ait bir eser ya da farklı bir

yapıda müzik türü dinletilseydi sonuçlar tam tersi de olabilirdi. Bu nasıl olabilmektedir sorusuna ise yine Campbell şöyle cevap vermiştir:

“Titreşen sesler kendilerini çevreleyen hava içinde şekiller oluşturur ve titreşim harekete bağlı enerji alanları yaratır. Biz de bu enerjileri emeriz, onlar da bizim nefes alışverişimizi, nabzımızı, kan basıncımızı, kas gerginliğimizi, cilt sıcaklığımızı ve diğer içsel ritimlerimizi yavaş yavaş değiştirir. Bazı durumlarda sesler beyni ve bedeni pozitif elektrikle yükler. Bazen de yüksek sesli, ritmi nabız gibi atan bir müzik bize enerji verir, gerilimimizi ya da ağrılarımızı maskeler ya da ortadan kaldırır. Sesler negatif enerji de yükleyebilir. Fabrikalardan, tren düdüğünden ya da jet motorundan çıkan sesler gibi yüksek sesler bedeni tüketebilir. Kulağa yakın tutulan bir testerenin uğultusu gibi kulağı tırmalayan, tiz bir frekans hemen baş ağrısına ve aşırı denge kaybına yol açabilir. Düşük frekanslı sesler de bedeni etki altına alabilir, kulak zarını zedeleyebilir, strese, kasılmalara ve ağrıya yol açabilir”(Campbell, 2002: 49).

Anlaşılabacağı üzere ses imgelerinin üzerimizde anlam oluşturmada en belirgin haliyle iki etkisi vardır. Önemli olan imgelerin hangi boyutta tercih edilebilirliğidir. Tercih edilen algılama düzeyi seçilerek istenilen etki uyandırılana kadar işlenebilir. *“İşin güzelliği, imgelerin bu denli biçimlendirilebilir olmalarında; imgeler, yontma, değiştirme ve dönüştürme süreçlerini teşvik ederler. Sözcük ve metin eklemelerine davetiye çıkarırlar”*.(Burnett, 2012: 61-62). Her hangi bir tema üzerine(neşe, korku, bahar, orman vs.) yapılacak müzik eseri üzerinde çalışılırken müzik algısına bu anlamda bakılmalıdır. Mozart’ın müziğinin deney grubunda sağladığı anlamlı etkiye paralel bir hareket sağlanmalıdır. Üzerine çalışılacak temayı temsil edebilecek imgelerin müzik dinlendiğinde algılanması sağlandığı takdirde eser tamamlanmış olacaktır. Düşünülen tema ortaya çıkarılan eserde algılanmıyorsa imgesel düzeyde bir hatanın işin içinde yer aldığı, buraya kadar gelinen noktada rahatlıkla düşünülebilir. Evet, bu düşünce doğrultusunda önemli olan, imgeleri ilgili düzeylerde kullanarak, doğru algıları tetikleyebilmek ve zihinsel düzeyde anlam oluşturabilmektir. Tarihte müzik alanında bunun başarılı örneklerini görebilmek mümkündür. A. Vivaldi “Mevsimler” isimli başyapıtında bunu başararak, dünya müzik tarihine adını altın harflerle yazdırmıştır. Müziğin temasının tam olarak anlaşıldığı ve aslında zaten kendisi başlı başına birer imgeler bütünü temsil eden Opera Eserleri ’de müzik dünyasında yer edinmiştir. Özellikle opera eserlerinde ki imgelerin hem görsel hem de işitsel olarak kullanılması müzik teması hakkında algılanması gereken her öğenin belli bir düzen içerisinde sunulmasını sağlamaktadır. Operanın dışında, tiyatro ve sinema dünyasına da bakıldığında görülecektir ki belirli bir konu üzerinde müzik yoluyla izleyiciye sunulmak istenen fikirler görüntü ile kaynaşarak bir arada yer almaktadır. İzleyici üzerinde öylesine büyük etkiler uyandırmış olan film müzikleri vardır ki bunlara bakıldığında hepsinin ortak özelliğinin, gerek görsel gerek işitsel ve gerekse senaryoda temsil edilmesi gereken herhangi bir konuya ait imgelerin, müzikal anlam oluşturulmasında, içsel duyuları temsil edecek şekilde kullanılmış olmasıdır. Bu sayede dinleyicinin mesajı tam algılaması sağlanmış ve doğru deneyim kazanım sağlama hedefleri de başarıya ulaşmıştır. Baba, Evita, Titanic, İyi Kötü Çirkin, Karayip Korsanları, Harry Potter, Yüzüklerin Efendisi gibi ünü tüm dünyaya yayılmış olan filmler ve bu filmlere ait müzikler imgesel açıdan

incelendiğinde görülecektir ki ses ve görüntü mükemmel bir uyum içerisindedir. Bu sayede tüm dünyada inanılmaz bir izleyici kitlesine ulaşarak beğeni kazanmışlardır.

Buraya kadar görsel ve işitsel alguların genel olarak teoriye dönük işlevleri ve uygulanabilirlik durumları üzerinde duruldu. İşitsel imgelerin doğru bir şekilde algılanarak kalıcılığını sağlamak için bu duyuya hitap eden kulak yapısına ilişkinde birkaç önemli noktadan bahsedilmesi gerekmektedir. “*Sesleri almanın ve beyne iletmenin yanında kulaklarımız bize uzaklık ve boyut arasındaki ilişkiyi algılama yeteneği gibi harika beceriler de verir. Bu mucizevi bir şeydir. Kalabalık ve gürültülü bir restoranda arkadaşınızın ya da sevgilinizin sözlerini ya da bir fısıltısını anlayabilirsiniz ama aynı restorana konulan bir ses kayıt aleti sadece çatal kaşık seslerini ve konuşmaları kaydeder. Dinleme etkin, duyma ise edilgendir. Çoğunlukla duyarız ama dinlemeyiz. Sunulan asıl bilgiye dikkatimizi vermeden konuşmaların tamamını, haber bültenlerini, fon müziğini duyabiliriz. Kötü dinleme alışkanlıkları kişisel, ailevi ve iş kaynaklı sorunların çoğunun altında yatan nedendir*” (Campbell, 2002: 61). Müzik algısına işte tam da bu anlamda yaklaşılması gerekmektedir. İşitme duyusunun seçici olabileceğinin bilindiği bu durumda, genelden özeli ayırıştırabilecek bir doku oluşturacak şekilde imgeleri bilinçli olarak kullanabilmek işimizi kolaylaştırabilir. Müziksel algıya hitap edecek her temaya ait imgeler özenle seçilmelidir. Müziksel imgelerin tek başına yeterli olmadığı durumlarda temayı destekleyecek görsel imgelerin işin içine uyum içerisinde katılması sağlanmalıdır. Çünkü görsel algılama düzeyine giren imge paralel olarak sunulan ses imgesinin de istemli ya da istemsiz algılanmasını sağlayacaktır. “*Sesleri algının dışında tutma yeteneği yararlı olabilir. Her şeyden önce mükemmel duyan bir kulak her sese karşı aşırı duyarlı, her gürültüyü alan kulak değildir. Aksine mükemmel duyan bir kulak seçici olup bir milisaniye içinde edilgen durumdan etken, ses verilerine ve dile yoğunlaşan, kesin bir bilinçlilik durumuna geçebilir*” (Campbell, 2002: 63). Bu denli etkili bir sistem içerisinde çalışan algı mekanizması içerisine işitselin yanında destekleyici olarak konulan görsel imgeler bu algı süresinin daha da kısalmasını sağlayacaktır. İşitilen imgelerin beyinde algılanması ve kavram oluşturmaya dair Campbell şu açıklamayı yapmıştır:

“Beynin sağ ve sol yarım kürelerinin farklı işlemesi gibi her bir kulağımız da farklı işler. ...Sağ kulak daha baskındır çünkü işitsel sinyalleri beynin konuşma merkezine sol kulaktan daha hızlı ulaştırır. Sağ kulaktan çıkan sinirsel sinyaller doğrudan beynin sol küresinde konuşma merkezlerinin bulunduğu yere gider. Oysa sol kulaktan çıkan sinirsel sinyaller konuşma merkezlerinin bulunmadığı beynin sağ yarımküresine gittikten sonra geri dönüp sağ yarımküreye gider. Sonuç olarak tepki milisaniyelerle ölçülecek kadar gecikir bu da ufak da olsa dikkat ve ses üretimi kaybına yol açar. Bu bulguların pek çok pratik uygulama alanı vardır. Bir konferansta ya da toplantıda sağ kulağınızı hoparlöre yöneltecek biçimde oturmanız ya da telefonun ahizesini sağ kulağınıza tutmanız dinlemenizi, yoğunlaşmanızı geliştirebilir ve sunulan bilgiyi aklınızda tutma süresini artırabilir” (Campbell, 2002: 67-68).

Müzik algısı düzeyinde de, bu görüşler doğrultusunda hareket edildiğinde öğretim aşamalarında faydalı sonuçlara erişile-bilineceği düşünülebilir.

Tüm bu bilgiler ışığında özet olarak söylenebilir ki imgelerin etrafımızı çepeçevre kuşatmış olduğu bir evrende yaşamaktayız. Bu evrende, müzik alanına dönük olarak, müzik

biliminde kullanılan simgeler arasında yer alan her imge üzerinde; ve müzik olarak adlandırılabilen her ses imgesi üzerinde, özenle düşünülmesi gerekmektedir.

İmgelerin algılama yoluyla kavram oluşturulabilmesi için, belirli aşamaların izlenmesi sonucuna varıldığı bu çalışma da bunu başarılabilmesi için, gerektiğinde ilgili görsel imgelerinde, işitsel imgelerin paralelinde uyum içerisinde kullanılması gerektiği öngörülmüştür.

KAYNAKLAR

- ARIKAN, A. **Grafik Tasarımda Görsel Algı**, Eğitim akademi Yayınları, Konya, 2008.
- BURNETT, R., **İmgeler Nasıl Düşünür**, Metis Yayınları, İstanbul, 2012.
- İNCEOĞLU, M., **Tutum Algı İletişim**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011.
- LEPPERT, R., **Sanatta Anlamın Görüntüsü - İmgelerin Toplumsal İşlevi**, Sanat ve Kuram Yayınları, İstanbul, 2009.
- CAMPBELL, D., **Mozart Etkisi**, Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- STRAVİNSKY, I., **Müzik Sanatı**, Say Yayınları, Ankara, 2000.
- ŞAKAR, C., **İmge, Gerçeklik, Kültür**, Metamorfoz Yayıncılık, İstanbul, 2012.